

DIMENSIUNI PSIHOLOGICE ALE PERSONALITĂȚII PROFESORULUI EFICIENT

**LILIA NACAI, asistent universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova**

Abstract: *The article reflects the theoretical investigation of the psychological dimensions of the personality of the effective teacher. Of interest is the synthesis of the most significant domestic and foreign studies that highlight the investigations of the personality of the effective teacher from several perspectives: relational or axiological, internal determination or as a product of external requirements.*

Keywords: *effective teacher, professionalism, competence, abilities, performance.*

Profesorul trebuie să fie, prin definiție, o personalitate eficientă. Este teza de bază care traversează studiile din domeniul psihologiei pedagogice, pedagogiei, psihologiei sociale aplicată în educație. Descoperirea celor mai importante dimensiuni responsabile pentru succesul în activitatea profesională a cadrului didactic reprezintă, după cum precizăm, un obiectiv major al studiilor de psihologie aplicată. Profesorul bun este caracterizat cel mai adesea prin atribute ca profesionist, talentat, competent sau performant. Cu un sens similar se folosește și termenul de „eficiență”.

Interesul pentru problematica personalității profesorului, cadrului didactic nu este de dată recent, fapt constatat prin încercările sistematice ale cercetătorilor în psihologie de a o defini și a o măsura. Printre cele mai semnificative studii apreciază fiind demn de amintit cele realizate de:

S. Marcus, T. David, A. Predescu privind empatia cadrelor didactice. Ipoteza de la care pleacă autorii constă în ideea că pentru exercitarea cu succes a profesiei didactice se impune cu necesitate manifestarea unui comportament empatic evoluat, ca însușire aptitudinală.

Paul Popescu Neveanu și Tinca Crețu în rezultatul investigațiilor științifice scot în evidență comunicativitatea – element esențial din sistemului de aptitudini didactice, studiată

în detaliu pe următorii 8 factori: vorbire expresivă, gesticulare adecvată, capacitate de demonstrare inductivă și logică, expunerea semnificativă și inteligibilă, dialog familiar și antrenat, simț dramatic, capacitate empatică de transpunere în situația psihologică a educabilului precum și abilități organizaționale, de control psihodidactic, docimologice.

Paul Popescu Neveanu și Florica Luțescu abordează studiul personalității profesorului dintr-o perspectivă axiologică, apreciind că valorile reprezintă în organizarea personalității formațiunile sau instrumentele cele mai consistente și influente întrucât se traduc imperativ în comportament. Sistemul de valori a cadrului didactic, după Paul Popescu Neveanu, ocupă o poziție central reglementînd și conducînd întregul sistem de interacțiuni cu mediul social.

De un interes și o aplicabilitate mai largă dar cu posibilități de adecvare și la personalitatea cadrului didactic sunt cercetările întreprinse Semfronia Filipoi care a pornit de la ipoteza că în determinarea succesului profesional componentele personalității au o mare pondere explicativă atît la nivelul performanței, cît și a succesului trăit și resimțiti subiectiv.

O abordare interesantă, cu aplicabilitate la profesiunea didactică este și cercetarea lui Adrian Neculau, care apreciază că relația dintre personalitate și rolul social exercitat de individ este reciprocă: pe de o parte persoana poate fi predispusă, prin structura personalității sale, să ocupe sau să adopte un status, odată cu rolul asociat acestuia, pe de altă parte, adaptarea eficientă la cerințele conduitei de rol face apel la anumite calități ale personalității: maleabilitate, politețe, comportament agreabil, farmec personal etc., furnizate nu atît de valoarea intrinsecă a individului, cît de capacitatea sa de învățare socială.[3; 113]

Analiza literaturii de specialitate din Rusia, în problematica personalității profesorului, trăsăturile de personalitate ce asigură eficiența, succesul activității didactice, atestăm în cercetările pedagogice realizate de Н.В. Кузьмина, А.К. Маркова, С.В. Кондратьева, Л.М. Митина.

Н.В. Кузьмина identifică componentele personalității care determină eficiența/succesul profesional a cadrului didactic: individuale și profesional pedagogice (cunoștințe profesionale și abilități, competențe profesionale). [4; 80]

А.К. Маркова menționează despre structura trăsăturilor subiective (caracteristici obiective, care includ cunoștințe profesionale, abilități, competențe profesionale, cunoștințe psiho-pedagogice; caracteristici subiective, care includ motivația, concepția despre Eu, montajul psihologic, particularități individuale). [8; 64]

Л.М. Митина elaborînd modelul personalității cadrului didactic în contextul abordării tridimensionale activitate – comunicare – personalitate, identifică cinci trăsături profesionale semnificative, care descriu două grupe de aptitudini pedagogice (după Н.В. Кузьмина): proiectiv-agnostice(stabilirea obiectivelor pedagogice, gândire pedagogică); reflexiv-perceptive(reflexie, tact pedagogic, orientare pedagogică). [12; 76]

În contextul investigațiilor științifice centrate pe personalitatea cadrului didactic, atragem atenția asupra conceptului de profesionalism, profesionalismul cadrului didactic. Analiza literaturii de specialitate ne-a permis să constatăm mai multe abordări cu privire la esența, structura, conținutul profesionalismului cadrului didactic, care convențional pot fi clasificate în patru grupe:

1. Profesionalismul personalității - ca fenomen psihologic care se profilează în următoarele componente: personalitatea pedagogului, particularitățile, însușirile și trăsăturile

acestui (Н.В. Кузьмина, А.К. Маркова, А.А.Бодалев, Л.М. Митина). Aici se raportează cercetările în care trăsăturile individuale și profesionale, caracteristicile cadrului didactic sunt abordate ca factor, predispoziție, condiție obligatorie a succesului activității pedagogice, a profesionalismului.

2. Profesionalismul personalității se studiază prin activitatea pedagogului (Н.С.Пряжников, Е.А. Климов). Aici sunt raportate investigațiile științifice în cadrul psihologiei muncii pe probleme de formare profesională. Atenția este focusată pe criteriile și nivelurile profesionalismului, legitățile formării, studiarea influenței schimbărilor de vîrstă asupra trăsăturilor profesionale esențiale, cauzele deformărilor profesionale.
3. Profesionalismul personalității cadrului didactic se tractează ca competență, măiestrie pedagogică (F.N. Gonobolin, V.A. Crutețkii).
4. Profesionalismul personalității cadrului didactic se abordează prin prisma calificării profesionale și a competenței profesionale (Н.В. Кузьмина, А.К. Маркова). [10; 93]

Literatura de specialitate propune o gamă de definiții conceptului de competență profesională a cadrului didactic care în sens larg reprezintă: „capacitatea educatorului de a se pronunța asupra unei probleme pedagogice, în vederea cunoașterii aprofundate a legităților și determinărilor fenomenelor educative”, iar în sens restrâns, „se referă la capacitatea unei persoane de a realiza, la un anumit nivel de performanță, totalitatea sarcinilor tipice de muncă specifice profesiei didactice”. I.Jinga propune trei tipuri de competențe care formează, în opinia sa, competența profesională a cadrului didactic: competența de specialitate; competența psihopedagogică, competența psihosocială și managerială.

În studiul personalității cadrului didactic scotem în evidență studii realizate de către cercetători autohtoni. Iuliana Fornea în investigarea imaginii profesorului instituției de învățământ superior medical (ÎSM), abordează imaginea profesorului drept stereotipul expresiv al percepției imaginii profesorului în reprezentarea grupului de discipoli, colegi, cercului social și a întregii societăți. [4; 89]

Autoarea, citându-l pe E. F. Iwanicki, consideră că în evaluarea unui profesor trebuie să ținem seama de:

- „abilitățile pedagogice”, adică „orice aptitudine, cunoștințe sau poziție” a valorii profesionale care poate fi relevată, dacă este „însușită într-o practică pedagogică reușită”.
- „competența profesională”, adică „totalitatea cunoștințelor și aptitudinilor profesionale”.
- „performanța profesorului” adică „ceea ce face un profesor în profesiunea lui mai mult decât ceea ce poate „face”.
- „eficiența profesorului”, adică „efectul pe care îl are performanța profesorului asupra studenților” .

Desigur, opiniei prezentate i se adaugă și altele care vor genera la rândul lor alte competențe și alte abilități. Alcătuirea unui inventar al trăsăturilor unui profesor cu reușită este foarte utilă, dar extrem de dificilă. Aceste trăsături influențează randamentul activității cadrului didactic având valoare și în completarea acțiunii altor factori de care depinde, în cele din urmă, nivelul de realizare a activității.

Studiul realizat de Silvia Briceag, s-a centrat pe descoperirea multidimensionalității satisfacției profesionale a pedagogilor precum și a identificării surselor de stres în

activitatea didactică, argumentînd că satisfacția muncii este unul dintre factorii eficienței generale a muncii. [3; 148]

Într-o altă cercetare își propune să profileze expectanțele elevilor din mai multe cicluri de învățămînt, față de cadrul didactic contemporan, argumentînd că nu numai expectanțele profesorilor au efect asupra comportamentului elevilor, ci și expectanțele elevilor pot modela, în anumite limite, evoluția profesorilor. Astăzi observăm că între profesor și elev există o legătură interdependentă de formare – dezvoltare a personalității elevului, de formare a unor scopuri, idealuri pentru viitor. [2; 11]

Cu aplicabilitate la profesiunea didactică este și cercetarea realizată de Tatiana Șova privind profilul cadrului didactic rezistent la stres. Cercetarea evidențiază corelația termenilor funcționali pentru definirea succesului profesional al cadrelor didactice, subliniind valoarea culturii emoționale la nivelul competențelor afective care facilitează promovarea și inserția socioprofesională începînd cu debutul în carieră. [5; 265]

Perspectivile analizate sunt, în esență, motivate, de tendința ameliorării și perfecționării însușirilor personalității, abordînd fie o viziune „multidimensională”, fie relațională sau axiologică, de determinare internă sau ca produs al cerințelor externe, avînd fie caracter analitic, fie sintetic.

Fără a fi contradictorii, aceste puncte de vedere întregesc opinia asupra complexității personalității cadrului didactic.

Referințe bibliografice:

1. BRICEAG, Silvia. *Constelații de expectanțe vis-à-vis de cadrul didactic contemporan* [online] [cit 11 noiembrie 2021]. Disponibil:https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/139-148.pdf
2. BRICEAG, Silvia. Învățătorul contemporan și reprezentarea lui socială. In: Reforma învățămîntului: teorie și practică. Conferința științifico-practică internațională. Bălți, 2002, p. 8-11.
3. DRAGU, Anca. *Structura personalității profesorului*. București: Edutura Didactică și Pedagogică, 1996. 285 p.
4. FORNEA, Iuliana. Optimizarea imaginii cadrului didactic universitar din medicină . In: *Psihologie*, 2011, nr.2 p.87-95
Disponibil:https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Optimizarea%20imaginii%20cadrului%20didactic%20universitar%20din%20medicina.pdf
5. ȘOVA, Tatiana. *Profilul cadrului didactic rezistent la stres* [online] [cit 17 noiembrie 2021]. Disponibil:http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/3304/1/Sova_Profilul_cadrului_culegere_conf_jubiliara_FSEPA.pdf
6. ЕСАРЕВА, З.Ф. *Особенности деятельности преподавателя высшей школы*. . Л., 1974. С. 60-66.
7. КЛИМОВ, Е.А.. Реплика о структуре профессионализма и профессионала // Психология профессионала. М. , 1996 г., с.145-204
8. КУЗЬМИНА, Н.В. *Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения*. М., 1990.
9. МАРКОВА, А.К.. Психологические критерии эффективности учебного процесса// Вопросы психологии // 1977 г., №4, с.40-51
10. МАРКОВА, А.К. *Психология профессионализма*. М., 1996.
11. МАРКОВА, А.К. *Психология труда учителя*. М., 1992.
12. МИТИНА, Л.М. *Психология труда и профессионального развития учителя*. М., Академия, 2004, 320 с.